

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.46407>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 16.09.2020
Kabul Tarihi: 16.11.2020
On-line Yayın: 30.12.2020

Article Type: Research article
Submitted: 16.09.2020
Accepted: 16.11.2020
Published Online: 30.12.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Yurtoğlu, N. (2020). II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945). *Journal of History School*, 49, 4245-4278.

II. DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE TÜRK SPORUNUN ÖNEMLİ BİR KURULUŞU: BEDEN TERBİYESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (1939-1945)

Nadir YURTOĞLU¹

Öz

II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1 Eylül 1939'dan harbin sona erdiği 2 Eylül 1945'e kadar Türkiye'de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün (BTGM) spora yönelik faaliyetleri çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Makale, BTGM'nin çalışmaları (1938-1945) ve BTGM'nin bütçesi (1939-1945) olarak iki dönem halinde ele alınmıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında BTGM'nin faaliyetleriyle bütçesi sayısal verilerle ortaya konulmuştur. Çalışmanın kaynakçasını, Cumhuriyet Arşivi Belgeleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi ile tutanak ve kanunlar dergileri; Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazetesi ve dönemin süreli yayınları arasında bulunan çeşitli dergi ve gazeteler meydana getirmektedir. Makaleden çıkarılan sonuçlar şunlardır: II. Dünya Savaşı Döneminde fiyatların aşırı yükselmesi ve hayat pahalılığı nedeniyle ülke ekonomik krize girmesine rağmen BTGM'nin icraatlarına devam ettiği görülmektedir. Bunda adı geçen kuruma sağlanan desteğin artırılarak bütçesine her yıl düzenli halde ödeneğin tahsis edilmesinin etkili olduğu kabul edilmektedir. Dünyada yaşanan savaş sebebiyle beden eğitimiyle ülke savunmasının ilişkilendirilmesinin spor faaliyetlerinin geliştirilmesinin önünü açması, bu alanda yatırımların yapılmasına neden olmuştur. Bu suretle bir yandan spor faaliyetlerinin merkeze alınıp insanların beden ve ruh sağlığı yönünden dengeli bir biçimde topluma kazandırılması öngörülürken öbür yandan ülke savunması için eli silah tutan güçlü bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Milli Savunma ve Askerlik, Hasan Ali Yücel, Ödenek.

¹ Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, nyurtoglu@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7478-3149.

An Important Institution of Turkish Sports During the Second World War: The General Directorate of Physical Education (1939-1945)

Abstract

This study addressed the sports activities of the General Directorate of Physical Education (GDPE) in Turkey during the Second World War that took place between September 1, 1939, and September 2, 1945. The study discussed the topic under two headings; the activities of the GDPE (1938-1945) and the budget of the GDPE (1939-1945). The study focused on numerical data for the activities and budget of the GDPE during the Second World War. Data were collected from the Presidency Republican Archive Documents, Memorandum Diary of the Grand National Assembly of Turkey, journals on minutes and laws, Official Gazette of the Republic of Turkey, and magazines and newspapers of the period. The results are as follows: The GDPE continued its operations during the Second World War, although Turkey plunged into an economic crisis due to excessive increases in prices and the cost of living. The reason for this was that the budget of the GDPE was growing steadily every year. There was an association established between physical education and national defense due to the Second World War, paving the way for the improvement of sports activities and attracting investments in the field. The goal of the GDPE was, on the one hand, to encourage citizens to participate in sports and thus create a physically and mentally healthy society, and, on the other hand, to turn citizens into "able-bodied" soldiers who are willing to defend their homeland.

Keywords: Second World War, General Directorate of Physical Education, National Defense and Military Service, Hasan Ali Yücel, Fund.

GİRİŞ

Eski Türklerin yaşadığı Çin'in kuzey ve kuzeybatısının dağlık ve ormanlık alanlarda yer almasının kışın erken başlayıp uzun sürmesini sağlaması, halkın sıkıntılı doğa şartları karşısında yaşamlarını devam ettirmelerini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle işlerini rahat yürütebilmek amacıyla Türklerin kızak ve kayak gibi kar ve buz üzerinde hareket eden araç ve gereçlere başvurdukları görülmektedir. Alman bilim adamı Wolfram Eberhard'ın, Çin kaynaklarına dayandırarak verdiği bilgide, eski Türklerin meşgalelerinden biri haline gelen kayak ve kayakçılığın savaş ve göçlerle birlikte başta Avrupa olmak üzere Dünyanın farklı bölgelerine intikal ettiği ileri sürülmüştür. Yine bu kaynaklara göre, Çinlilerin tanımadığı kayağı, Orta ve Kuzey Asya'da yaşayan Türk kavimlerinden öğrendiğini, bunlara tahta bacaklı ve at ayaklı gibi isimler takmasından anlıyoruz.²

² Yunus Tayga, *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1990, s.27; İslamiyet'ten önceki Türk topluluklarının yaptığı spor etkinlikleri

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Orhun abidelerindeki Bilge Kağan anıtında, Göktürklerin askeri harekâtlarını karlı ve buzlu dağlarda başarı ile gerçekleştirmede kayağa müracaat ettiği şu ifadelerle açıklanmıştır:³ “*Orduyu yürüyüşe hazır kıldım ve ata bindirdim. Onları Aktermel’in ötesine toplattım. Yukarıya doğru yayan tırmanmalarını emrettim. Atlarını yedeklerine aldılar ve kendileri kazıklarla [kayak] tutunabildiler. On gün on gece böylece yamaçların kar yığınları arasında uğraştık. Ani Irmağı kıyılarına erişince ötesini geceli gündüzlü dörtnalla geçtik. Tabii hasım tarafından beklenmeyen bu hücum tam bir zaferle neticelendi.*”

Türklerde kayağın yanı sıra ok, yay ve kılıç kültürünün de geliştiğini mezarlardan elde edilen alet ve edevatlar ortaya koymuştur. Çulışman nehri yakınlarındaki Göktürklerle ait Kudırge kurganlarında, üç dilimli demir oklarla kayın ağacı kabuğundan imal edilmiş ok kabının yanı sıra eğri bir Türk kılıcı; Batı Altay’daki Ursula nehri kenarındaki Tuyahta kurganlarında ise kemik yay parçaları ile üç dilimli ok uçları bulunmuştur.⁴

Osmanlı Devleti Döneminde Spor

19. yüzyılın başlarından itibaren dünyada belirli kurallara göre yapılan modern spor faaliyetleri, Osmanlı Devleti’nde 1870 yılından sonra kendini göstermeye başlamıştır. 1860’da Robert Koleji ve 1868’de Mekteb-i Sultani’nin (Galatasaray Lisesi) hizmete girmesi, bu okulların batıya açılan bir pencere görevini yerine getirmesinin yanı sıra spora da öncülük etmesini sağlamıştır. Bu eğitim kurumlarında görev yapan ABD ve Fransız uyruklu öğretmenler modern spor türlerinin ülkede tanınmasına yardımcı olmuştur. Mekteb-i Sultani’de M. Curel’in temelini atıp M. Moiroux’un devam ettirdiği spor faaliyetleri neticesinde Ali Faik Üstünidman gibi ilk Türk jimnastikçisi olarak bilinip 40 yılı aşkın süreyle Galatasaray Lisesinde öğretmenlik yapan sporcuların yetişmesi temin edilmiştir. M. Moiroux, çalıştığı Mekteb-i Harbiye’de de Mazhar Kazancı gibi bilhassa jimnastik alanında kendini kanıtlayıp adı geçen okulda yıllarca spor öğretmenliği görevini yürüten, askeri öğrencilerin yetişmesine katkı sağlamıştır. İlerleyen süreçte Şeyhü’l-İdman adıyla tanınan Faik Üstünidman’ın yetenekli

için Bk. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, 16. Basım, İstanbul 1998, s.287-288; Doğan Yıldız, *Türk Spor Tarihi*, Eko Matbaası, İstanbul 1979, s.27; Nadir Yurtoğlu, “Atatürk Dönemi’nde Türkiye’de Spor Politikası (1922-1938)”, *Sporda Finansal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar*, Nobel Yayınları, Ankara 2020, s.2.

³ Laszlo Rasonyi, *Tarihte Türklük*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 3. Basım, Ankara 1993, s.101.

⁴ Bahaeddin Ögel, *İslamiyet’ten Önce Türk Kültür Tarihi*, TTK Yayınları, 2. Basım, Ankara 1984, s.140, 144.

öğrencilerinden Selim Sırrı Tarcan'da Türk sporunun önde gelen simalarından biri haline gelmiştir. Tarcan, bir yandan *Yüksek Öğretmen Okulundaki* Beden Eğitimi Öğretmenliği sırasında birçok öğrenci yetiştirip, ülkede olimpiyat fikri ve idealini tanıtır yayarken, öbür yandan Milli Olimpiyat Komitesini meydana getirip Uluslararası Olimpiyat Komitesinde Türkiye'yi temsil etmiştir.⁵

Osmanlı Devleti'nde 1890'larda İzmir'deki İngiliz aileleri arasında oynanan ilk futbol, buradan İstanbul ve Selanik'e intikal etmiştir.⁶ Dahası ilk tenis maçlarıyla kürek ve yelken yarışları da yine İngilizler tarafından gerçekleştirilmiştir. Büyük şehirlerde yabancıların başlatıp sonradan aralarına gayrimüslimlerin de katıldığı bu spor faaliyetlerine Müslüman gençlerin iştirak edememelerinde, aileler üzerinde meydana getirilen çevre baskısının etkili olduğu görülmektedir.⁷

1899 yılında genellikle Galatasaray gençlerinden teşkil edilen Black Stocking Football Clup kurulmuştur. Kırmızı beyazı renk olarak seçen bu kulüp devlet yönetiminin katı tutumundan dolayı hiçbir varlık göstermeden dağılmıştır. 1901 yılında Kadıköy Futbol Kulübü adıyla bir başka yapılanmaya gidilmiş, 1903'te de İngilizler Moda Futbol Kulübünü tesis etmiştir. 1904 yılına gelindiğinde Rumların Elpis Kulübünü kurduğu görülmektedir. Bu sıralarda 1904-1905 sezonunda ilk futbol ligi de teşkil edilmiştir. Bu dönemde 1903 yılının Mart ayında Beşiktaş, 1905'in Ekiminde Galatasaray ve 1907 yılının Mayısında Fenerbahçe kulüplerinin sırayla kurulduğu da ayrıca bilinmektedir.⁸

II. Meşrutiyet Döneminde spora ayrı bir önem verildiği kabul edilmektedir. Meşrutiyetin ilanı gençliğin biraraya gelebilmesine imkân tanımış, İstanbul sakinleri, birbirlerine yaklaşır konuşabilmek ve hürriyet fikirlerini anlatabilmek amacıyla çeşitli kulüplerin ihdas edilmesi için çaba sarf etmiştir. Böylece şehrin birçok yerinde spor kulüplerinin de içinde yer aldığı farklı örgütlenmelere gidilmiştir. Ayrıca hükümeti elinde tutan İttihat ve Terakki Partisinin genç unsurları, spor davasına önem veren teşebbüslere de girilerek Beden Eğitimi dersini okulların programına dâhil etmiştir. Ancak Milli Müdafaa ve Donanma Cemiyetleri vasıtasıyla organize edilen spor faaliyetleri yetişmiş eleman eksikliği nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.⁹

⁵ Cem Atabeyoğlu, "Tanzimat'tan Cumhuriyete Spor", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Haz. Murat Belge, Fahri Aral, C 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.1474-1475.

⁶ Futbolun tarihiyle ilgili ayrıntılı bilgi almak için Bk. Emil Tan, "Futbolun Tarihine Dair: 2000 Yıl Evvel Futbol", *Türk Spor Kurumu Dergisi (1936-1938) Seçilmiş Spor Makaleleri*, Hazırlayan: Suat Karaküçük, Ankara 1992, s.140-141.

⁷ Atabeyoğlu, *a.g.m.*, s.1475.

⁸ Yıldız, *a.g.e.*, s. 273-274.

⁹ Tayga, *a.g.e.*, s. 109-110.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Atatürk Dönemi'nde Spor

Milli Mücadele yıllarında beden eğitimi ve sporu yaygınlaştırmak amacıyla önemli bir yapılanmaya gidilerek 22 Mayıs 1922'de bu alandan sorumlu tek yetkili merci olarak Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) kurulmuştur. Bu kuruluş 18 Nisan 1936 yapılan son genel kongre ile Türk Spor Kurumu (TSK) adını almıştır. TSK: bir yandan Türkiye'de sporu milli ve teknik esaslara göre yaygınlaştırmaya çalışırken öbür yandan yapılacak müsabakalarda ülkeyi temsil etme hakkına sahip olmuştur. Bu kurum 1938 yılında BTGM teşkil edilinceye kadar CHP'ye bağlı olarak varlığını sürdürmüştür.¹⁰

Atatürk Döneminde sporun yeniden düzenlenerek günün şartlarına adapte edilmesi ve sınırlı bir merkezîyetçiliğin yerine tam bir devlet otoritesinin temin edilmesi amacıyla 29 Haziran 1938 tarih ve 3530 sayılı *Beden Terbiyesi Kanunu*yla Başbakanlığa bağlı BTGM kurulmuştur.¹¹ Bu kurum, halkın fizik ve moral gücünün ulusal ve yenilikçe esaslara göre gelişimini sağlayıp oyun, jimnastik ve spor faaliyetlerini idare etmek amacını da taşımıştır. Kurum bir yandan yönetim merkezini Ankara'da oluştururken öbür yandan katma bütçe ile idare edilip uluslararası spor münasebetlerinde başvurulacak resmî bir teşekkül haline gelmiştir. BTGM merkezde bir genel müdür, sekreter, federasyon heyetleri, teftiş, hesap, sağlık, saha ve tesis daireleriyle yayın, propaganda, haberleşme, muamelât, arşiv, sicil, lisans, müze ve kütüphane şubelerinden meydana gelmiştir. Bu müessese gereği kadar yerli ve yabancı uzman, memur ve hizmetlilerden de yararlanmıştır. Ayrıca kurumun Genel Müdürü, Başbakan tarafından seçilip Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanırken, 3530 sayılı Yasa hükümleri kapsamında kurulan teşekküllerin âmiri ve çalışmalarından sorumlu mercii olmuştur. Teşkilat içerisinde yer alan Genel Sekreter, Daire Başkanı, Federasyon Başkanı ve Şube Müdürleri Genel Müdür tarafından seçilip Başbakan tarafından tayin edilmiştir. Yine diğer memur ve hizmetliler doğrudan Genel Müdür tarafından seçilip atanmıştır. Bir veya daha fazla spor türleri, teknik ve idari yönden birer federasyona bağlanmıştır. Federasyonların sayısı, Beden Terbiyesi Genel Müdürünün de görüşü alınıp yapacağı teklif üzerine Başbakan tarafından tespit edilmiştir. Merkez İstişare Heyeti, Genel Müdürün başkanlığı altında ülkede spor bilgisi ve uzmanlığı ile tanınanlar arasından Başbakan tarafından belirlenen beş kişi ile Kültür, Milli Savunma, İçişleri ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarından seçilen birer temsilciden oluşmuştur.

¹⁰ Konu ile ilgili Bk. Yurtoğlu, *a.g.e.*, s. 5-12.

¹¹ Akşam 30 Haziran 1938; Hayri Demir, *Türk Spor Teşkilatı (Tarihsel Gelişim, Kapsam ve Bir Araştırma)*. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2006, s. 23-24.

Kendilerini ilgilendiren konuların müzakerelerinde Merkez İstişare Heyetinde diğer bakanlıklar da ayrıca temsilci bulundurmıştır.¹²

3530 sayılı Kanunla dünyada beden eğitimi ve sporu zorunlu kılan devlet adamının Atatürk olduğu görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk, daha Cumhuriyetin ilanından önce başta çocuklar ve gençler olmak üzere halkın eğitiminin sağlanması amacıyla, Batının deneyimlerinden faydalanılmasının zorunluluğunu ortaya koymuş, beden eğitimi okullarının açılması ve izcilik teşkilatının güçlendirilmesi yolunda çabalar sarf etmiştir.¹³ Bu dönemde alkolü içki kullanılan lokanta, büfe, pastane, birahane, barların yanı sıra sinema ve tiyatro gibi eğlence mekânları iç tüketim vergisine tabi iken, at koşullarıyla spor alanlarının giriş ücretleri vergi kapsamı dışında bırakılmıştır.¹⁴

Atatürk Dönemi'nde 1-16 Ağustos 1936 tarihleri arasında Berlin'de yapılan Olimpiyat oyunlarında¹⁵ eskrimde Suat Fetgeri Aşeni ve Halet Çambel, Müslüman bayan sporcu olarak ilk defa uluslararası bir müsabakada Türkiye'yi temsil etmiştir.¹⁶ Yarışmalarda güreşçilerden Yaşar Erkan altın; Mersinli Ahmet Kireççi ise yine ilk olmak üzere bronz madalya elde etmiştir.¹⁷

¹² TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 5, C 18, 29.06.1938, s.1160-1161; *Resmi Gazete*, Sayı: 3961, Temmuz 1938; <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/112/105/Tarihce,ErişimTarihi:12.09.2020;https://www.tarihbilimi.gen.tr/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/>, Erişim Tarihi: 12.09.2020.

¹³ Mutlu Türkmen, *Siyasal Toplumsallaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye'deki Etkileri (1923-1938)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012, s.235-236; Atatürk'ün gençlik ve sporla ilgili sözleri için Bk. Afet İnan, *Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s.51-54; Türk Spor Kurumu Başkanı General Hikmet Ayerdem'in sporun ehemmiyetiyle ilgili makalesi için Bk. Ali Hikmet Ayerdem, "Sporun Ehemmiyeti", *Türk Spor Kurumu Dergisi (1936-1938) Seçilmiş Spor Makaleleri*, Hazırlayan: Suat Karaküçük, Ankara 1992, s.2-6; Ayrıca ülkede bir spor seferberliğinin başlatılmasının gerekliliği ve Halkevlerinin de bu konuda üzerine düşene yapmaya çalıştığıyla ilgili makale için Bk. Behçet Kemal Çağlar, "Memlekette Spor", *Türk Spor Kurumu Dergisi*, S 6, Yıl: 3 Ağustos 1936, s.2.

¹⁴ Mustafa Kemal Atatürk, *Medeni Bilgiler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2010, s.207; Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Haz. Ali Sevim vd., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s.203.

¹⁵ Modern anlamda 1896'da Atina'da yapılan ilk olimpiyat oyunlarına Osmanlı Devleti katılmamıştır. Bu devletin ilk kez İsveç'in Stokholm kentinde 5 Mayıs-22 Temmuz tarihleri arasında düzenlenen 1912 Olimpiyat Oyunlarına Selim Sırrı Tarcan'ın başkanlığında iki atletle iştirak ettiği bilinmektedir. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için Bk. Tolga Şinforoğlu, "Türkiye'nin Erken Olimpik Serüveni ve Ay-Yıldız'ın Olimpiyat Oyunlarında İlk Resmi Temsili (1896-1921), *Ankara Üniversitesi Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, C 18, S. Spor Tarihi Özel Sayısı, Yıl: 2020, s. 42-46.

¹⁶ Birgül Güngör, *Berlin Olimpiyatları Ekseninde Basında Türk Sporuna (1936-1938)* Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.42.

¹⁷ *Açık Söz*, 10 Ağustos 1936, No: 113, *Halkın Sesi*, 11 Ağustos 1936, No: 2861; Berlin'de düzenlenen 1936 Kış Olimpiyatlarına katılan Türk sporcularının seçmelerinde yapılan hatalar ve

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

11 Ağustos 1936 günü saat 16.30'da Berlin Olimpiyat Stadında Türk bayrağı, birincilik direğine yükseldiği sırada burada bulunan 100.000 kişi İstiklal Marşını dinlemiştir. Bu başarının sevinci Türkiye'de bir bayram havası meydana getirirken, ülkenin her köşesinden Berlin'e tebrik telgrafları gönderilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk de Berlin'e gönderdiği bir telgrafta "*Kendin küçüksün ama memleket için çok büyük iş yaptın. Artık ismin Türk spor tarihine geçti. Çok yaşa Yaşar*" ifadelerine yer vermiştir.¹⁸

1. BTGM'nin Çalışmaları (1938-1945)

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle başlayan II. Dünya Savaşı Döneminde Türkiye'de meydana gelen ekonomik sıkıntılara rağmen spor çalışmalarına devam edildiği gözlemlenmektedir. Bu dönemde sporun geliştirilerek işlevsel hale getirilmesinde BTGM'nin etkili olduğu bilinmektedir. 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunuyla Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak teşkil edilen BTGM, Devlet bütçesinden aldığı mali destekle çalışmalarını sürdürmüştür.¹⁹ 3530 sayılı Kanun gereğince, gençlerin sağlıklı yetişmelerini temin etmek için hazırlanan program çerçevesinde spor eğitimcilerine gerek duyulması, Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü adı altında bir müessesenin teşkil edilmesini zorunlu hale getirmiştir.²⁰ Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığıyla yapılan sözleşme icabınca bu kuruluş ihdas edilinceye kadar Gazi Terbiye

iyi hazırlanmamaları gibi nedenlerle performanslarının düşük olmaları yarışmalarda başarısız sonuçlar alınarak sonucu gelinmesine sebep teşkil etmiştir. Bu konu ile ilgili Bk. Musa Atas, "Kış Olimpiyatları Faciası", *Hakkın Sesi*, 18 Şubat 1936, No: 558; Musa Atas, "Olimpiyattan Sonra Bu Faciaya Asla Tahammülümüz Yoktur", *Hakkın Sesi*, 19 Şubat 1936, No: 559; Abidin Daver, "Menfi Propaganda", *Haber*, 17 Şubat 1936, No: 1478; S. Gezgini, "Bayrağımızın Suçu Ne", *Kurun*, 19 Şubat 1936, No: 6505/445; "İstiyoruz: Artık Bu Züppelikten Vazgeçelim", *Son Posta*, 19 Şubat 1936, No: 1994.

¹⁷ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 102-64-9, Tarih: 08.09.1943; II. Dünya Savaşı'nın başlaması 12. Olimpiyat Oyunlarının yapılmasına engellemiştir. Haluk San, *Olimpiyatlarda Türk Sporcuları*, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik Yayınları, Ankara 1988, s.37.

¹⁸ "1936 Berlin Olimpiyatında Türk Sporcuları", *Spor Ansiklopedisi: Olimpiyatlar*, C 3, Tercüman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1983, s.965; Atatürk'ün Fenerbahçe Kulübüne yaptığı 500 lire para bağışıyla ilgili bilgi almak için Bk. Cemal Granda, *Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri*, Kentkitap Yayınları, 3. Basım, Ankara 2010, s.94.

¹⁹ BTGM'ye dönüştürülmeden evvel Türk Spor Kurumuna 1938 yılı Maliye Bakanlığı bütçesinden 239.570 liralık para tahsisi yapılmıştır. TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Toplantı: F, C 2, 22.05.1939, s.45; BTGM'nin 1939 Mali Yılı Bütçe Kanun Tasarısı için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 86-17-9, Tarih: 27.02.1939; BTGM tarafından jimnastik salonları hakkında hazırlanan rehber kitap için Bk. BTGM, *Jimnastik Salonları Tesis ve Teçhizi İçin Rehber*, Ankara 1940, s.1-19.

²⁰ Nüzhet Baba, "Bir Beden Terbiyesi Enstitüsü Esasları", *Ülkü*, C 16, S 92, Ekim 1940, s.123.

Enstitüsünden yararlanılması planlandığından, 1940'da 11 öğrencinin BTGM namına eğitilmesi için bütçeye 6.000 liralık bir tahsisat ayrılmıştır.²¹

1941 yılının bütçe görüşmeleri esnasında Genel Müdür Cemil Taner tarafından kurumun çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir. Taner'e göre: Kars, Sarıkamış, Erzurum, Sivas ve Kayseri çevrelerinde, alınan bazı tedbirlerle 5.000 gence kayak öğretilmiştir. Ayrıca Genel Müdürlük ile Sağlık Bakanlığı, beden eğitimi yükümlüleriyle sporcuların zorunlu muayenesi hakkında bir yönetmelik hazırlamıştır. Bu yönetmelik çerçevesince bastırılıp vilâyetlere gönderilen 100.000 muayene fişi sayesinde sporcular, mahallî hastane ve hükümet doktorlarının yardımıyla muayenelerini yaptırmıştır.²²

Sözlerinde beden eğitimi ve spora da yer verip bu kavramlarla ilgili açıklamalarda da bulunan Taner'e göre: eğlenme ve hoşça vakit geçirme dışında beden eğitimi ve sporun şu yararları da vardır.²³

1. Gençlerin sağlığını temin ederek çeşitli hastalıklardan koruyan, ırkı sağlamlaştırıp, nesli sıhhatli ve gürbüz kılan bir vasıta olması,
2. İnsan vücuduna gerekli hareketleri yapmağa güç, yetenek, çeviklik ve dayanma kuvveti kazandırarak ülke savunmasına destek sağlaması,
3. Genç neslin insanlığı ve ruhunu geliştirmesinin yanı sıra büyükleriyle arkadaşlarına saygı ve bağlılığını artırarak destek temin etmesi,
4. Kişilere ulusal amaçlar için gerekli çevik bir bünye ile fedakâr, inkılapçı ve ülkü sahibi bir zihniyet kazandırması.

Bu bakımdan yukarıdaki birinci maddeye göre Sağlık Bakanlığı, ikinci maddeye göre, Milli Savunma Bakanlığı, üçüncü maddeye göre Milli Eğitim Bakanlığı, dördüncü maddeye göre CHP'nin bütün teşkilâtıyla yardım yaparak ülke gençlerinin istikbali üzerinde çalışması gerekli görülmüştür.

²¹ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1940 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 1, C 12, 01.06.1940, s.5; Askeri mekteplere alet ve sporla alakalı, dolap ve malzeme alımı için Milli Savunma Bakanlığının Kara bölümü bütçesinden 1941 ve 1942 yılında 35.000 liralık bir ödenek tahsis edilmiştir. Bu durum için Bk. TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 26.06.1941, s. 309; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 25.05.1942, s. 305.

²² TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 60. Birleşim, 30.05.1941, s.369; Erzurum'da kayak sporunun temeli Atatürk Döneminde birer dağ kulübü ve evinin yapılması çalışmalarıyla atılmıştır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için Bk. "Erzurum'da Dağ Sporları", *Doğu*, 9 Aralık 1937, No: 5; BTGM'nin 1941 Mali Yılı Bütçe Kanun Tasarısı için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 94-14-17, Tarih: 25.02.1941.

²³ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 60. Birleşim, 30.05.1941, s.372.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Cemil Taner, konuşmasının devamında 3530 sayılı *Beden Terbiyesi Kanununun* uygulamalarında yaşanan sıkıntıları sekiz madde halinde şöyle sıralamıştır:²⁴

1. Yaptırım Sorunu: Adı geçen Kanunun uygulama sorumluluğunu üzerine alan valiler, Beden eğitimi ve spor yükümlülerinin düzenli çalışmalarını sağlamak amacıyla seri ve pratik kanuni müeyyidelere ihtiyaç duymuştur. Umumî Ceza Kanununun 526. Maddesi ile Vilâyet İdarî Kanununun 68. maddesinden yaptırım olarak yararlanılmakta ise de bunun yeterli gelmemesi, Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının Beden Terbiyesi Kanununa özel hükümler koyma ihtiyacını meydana getirmiştir.

2. Çalışma Süresi Sorunu: 3530 sayılı Kanun, kişilerin boş zamanlarında beden faaliyetleriyle ilgilenmelerini istemektedir. Gençler evlerinde veya mahallelerinde sporla meşgul olduklarında herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır. Ancak kuruluşların belirli zamanlarda yürüttükleri faaliyetlerde öğretmen veya idarecinin nezareti altında çalışma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle her gencin boş zamanı iş durumuna göre farklılık arz etmektedir. Ayrıca yemeklerden sonraki bir saatte beden eğitimi ve spor ile uğraşmanın sağlık bakımından yararı olmadığı da kabul edilmektedir. Böylece zorunlu spor çalışmaları kişilerin boş zamanlarından ziyade, sağlık bakımından uygun saatlerde, gözetim altında ve izinli halde yapılması gerekir.

3. Kadro Sorunu: Vilâyetlerde valilerin ellerinde teşkilât faaliyetlerinden sorumlu yeterli sayıda kadro bulunmamaktadır. Birkaç il dışında muhasibine varıncaya kadar valilerin, fahrî kişilerle işlerin yürütülmesine çalıştığı görülmektedir.

4. Okul ve Öğretmen Sorunu: 100.000 civarındaki beden eğitimi ve spor yükümlülerinden her 100 kişiye bir görevli verildiğinde 1.000 öğretmene ihtiyaç vardır. Ancak 20 si askerde toplamda 50 eğitici yer almaktadır. Bu nedenle 3530 sayılı Kanunun 24. maddesine göre ihtiyaç duyulan öğretmenleri yetiştirmek üzere bir enstitünün teşkil edilmesi planlanıp teşebbüse de geçilmişse de bu durumun mevcut sürece katkısının zaman alacağı düşünülmüştür.

5. Genel Program Yapma Zorluğu: BTGM'ye spor faaliyetleri için Maliye Bakanlığınca tahsis edilen ödenekler dışında Özel İdare ve Belediyelerin vermeye zorunlu bulunduğu hisseleri de yer almıştır. Bu hisseler vilâyet ve

²⁴ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 60. Birleşim, 30.05.1941, s.370-372, BTGM'nin 1940 Mali Yılı Kesin Hesabı Hakkındaki Kanun Tasarısı için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 100-109-2, Tarih: 01.01.1943.

belediye bütçelerine konulduğu halde Kanunda bir yaptırım bulunmaması nedeniyle alınamamıştır. Ayrıca kanunda her vilâyetin ayırdığı paranın, mahallinde harcanma zaruretinin genel bir program yapmayı imkânsız kılması, Vilâyet İstişare Heyetlerinin, Genel Müdürlükten aldığı talimat gereğince kendi programını meydana getirmesine yol açmıştır.

6. %80 ve %20 Dengesizliği: Kanun gereğince vilâyet ödeneklerin %80'i tesislere, %20 si ise malzeme ve faaliyet giderlerine ayrılmıştır. %20 oranının düşük olması valilerin istediği icraatı gerçekleştirmesinin önünü kesmiştir. Bir kısım vilâyetler yetişmiş eleman yetersizliği yüzünden bütçeye konan %20 ödeneginden de yeterince yararlanamamış, bir yıl boyunca kullanılmayan paralar bir sonraki yıl bütçesinin tesisler kısmına ilâve edilmiştir. Bu nedenle birçok vilâyet bu %80 ve %20 oranının değişmesini talep etmiştir.

7. Tesislerin Kime Ait Olacağı: Vilâyet ve belediye bütçelerinden ayrılan hisselerle yapılan tesislerin hangi kuruma ait olacağı ve bunların ayakta kalması için gerekli masrafları hangi makamın üstleneceği konusunda da kanunda boşluklar yer almıştır. Bu tesislerin Hazine, Genel Müdürlük, Özel İdare ve Belediyelere ait olması konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüşse de bir karara varılıp yasal bir düzenleme içerisine girilememiştir.

8. Bölge Bütçelerinin Denetimi: Genel Müdürlüğün taşra teşkilâtının sorunları yüzünden bölge bütçeleri denetimsiz kalmıştır. Bütçe Encümeni, konuyu ikinci bir komisyona havale edip incelenmesini sağlamışsa da bir sonuca varılamadığından Hükümetin bu işe el atması talep edilmiştir. BTGM, vilâyet istişare heyetlerince bütçelerin kontrol edilip kesin hesaplarının merkeze gönderilmesini temin etmişse de buna kanunî bir şekil verme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.²⁵

3530 sayılı Kanunun 4 ve tüzüğünün de 9. maddelerinde yazılı hususları temin maksadıyla hazırlanıp BTGM'nin ilgili tezkeresiyle teklif edilen esasların kabulü, 3 Nisan 1940'da Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bu esaslar şunlardır:²⁶

1. Ortaokula kayıt başlangıcı olan 12 yaşından askerlik yükümlülüğünün sona erdiği 45 yaşına kadar olan dönemde her erkek ile 12-30 yaşları arasındaki her kadın vatandaş, beden eğitimi ve spor yükümlülüğü kapsamına alınmıştır. Bunlardan hangi mahalde ve yaşta ne gibi özellik ve şartlara sahip olanların

²⁵ BTGM'nin 1939 Mali Yılı Kesin Hesabı Hakkındaki Kanun Tasarısı için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 95-53-19, Tarih: 20.06.1941.

²⁶ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 90-34-18, Tarih: 03.04.1940.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

kısmen veya tamamen bu yükümlülüğü yerine getirmek amacıyla kulüplere girmeye davet edilecekleri ilan edilmiştir.

2. Resmi ve özel kuruluşlar, imkân dâhilinde çalışanlarının beden faaliyeti yapmasını temin edecek tedbirleri alacaklardır.

3. Her mükellef haftada yedi gün, dört saat spor yapmakla yükümlüdür. Kulüp ve grup yönetimleri faaliyetlerini, yükümlülerin şahsi ve özel durumlarıyla, mahalli iklim şartlarını göz önüne getirip heveslerini artıracak şekilde düzenlerler. Çift, çapa, orak, harman ve benzeri faaliyetlerle uğraşanlar işlerin devamı süresince izinli sayılmıştır.

Beden Terbiyesi Kanunu gereğince okul ve kışla dışındaki gençler eğitime tâbi tutulmuştur. 30 Ağustos Zaferinin yıldönümünde beden eğitimi yükümlülerinden oluşan kulüpler, her yerde ilk çalışmalarına başlamıştır. Bu münasebetle Beden Terbiyesi Genel Müdürü Cemil Tahir Taner, Cumhurbaşkanı İnönü, CHP Genel Sekreteri ve Başbakan Refik Saydam'a «*Vilâyet, kaza, nahiye ve hatta köylerde Gençlik Kulüp ve Gruplarının açılma törenlerinin yapıldığını ve bütün gençlik bu işe başlarken yurda hizmet etmek gayret ve neşesini taşıdığını*, bir telgrafla bildirmiştir. İnönü, verdiği cevapta: Gençlerin çalışmalarının dikkatle takip edildiğini ve onların kararlı ve inançlı duruşlarının Türk bağımsızlığının en değerli müjdesi sayılması gerektiğini bildirmiştir. Başbakan ise Genel Müdürün telgrafına verdiği cevapta: gençlik üzerinde yapılan yeni çalışmalardan kıvanç duyduğunu belirtmiş, CHP Genel Sekreteri sıfatıyla da: açılan Gençlik Kulüplerinin Genel Müdürlüğün çalışma ve öncülüğünde iyi sonuçlar vereceğinden emin olarak geleceğe sağlam gözle baktığını ileri sürmüştür.²⁷

3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun dördüncü ve Nizamnamesinin dokuzuncu maddelerinde belirtilen hususları teminen 3 Nisan 1940 tarih ve 2/13258 sayılı Kararname ile kabul edilen esaslarda yazılı beden eğitimi ve spor mükellefiyetinden bayanların istisna edilmesi, Bakanlar Kurulunun 14 Ağustos 1941 tarihli toplantısında kabul edilmiştir.²⁸

Beden eğitimi bölgelerinde spor işlerinde istihdam edilenlerden maaşlı ve ücretli memurlara asli görevlerinin gerektirdiği çalışma saatleri dışında

²⁷ “Ayın Hadiseleri: Milli Şef ve Gençlik Terbiyesi”, *Ülkü*, C 16, S 92, Ekim 1940, s.180.

²⁸ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-72-19, Tarih: 14.08.1941.

yapacakları hizmete karşılık bölge bütçelerindeki ödenekten ücret verilmesi, 17 Eylül 1941 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.²⁹

Bu arada 6 Ocak 1940 tarihinde CHP Genel Sekreterliğinden Parti Müfettişliklerine gönderilen bir yazıya göre: Bölge Müfettişlerinin teftiş raporlarında spor ve beden eğitiminden bahsettiği kısımlar BTGM'ye bildirilmektedir. Bu müfettişliklerin, bölgelerinde spor ve beden eğitimi faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesinden sorumlu valileri de gelişmelerden haberdar etmesi istenmektedir.³⁰

Ayrıca 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramının CHP Genel Sekreterliğince hazırlanan yönerge kapsamında kutlanması hakkında Beden Terbiyesi Bölge Başkanlıklarına 26 Nisan 1940'da gönderilip birer nüshası Umumi Müfettişliklere sunulan genelge takdim edilmiş, bölgelerden istenilen rapor ve fotoğraflar geldikten sonra bayramın ortaya çıkışını tespit eden broşürün yayınlanacağı bildirilmiştir.³¹

Gençlik ve Spor Bayramının kutlanmasıyla ilgili genelgenin hazırlandığı yılda, bir kısım spor alanlarının Halkevlerine devri de gerçekleştirilmiştir. CHP

²⁹ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-81-5, Tarih: 17.09.1941; 1939 New York Dünya Sergisinde eski Türk sporlarını canlandırma düşüncesi uygun görüldüğünden bunun için gerekli masrafları karşılamak amacıyla eylül ayının ödeneği talep edilmiştir. Bu ayda spor sergisinin konması, Milli Eğitim Bakanlığının iznine bağlı olduğu, Türkiye Heyeti Başkanlığından bildirilmiş, bunun için gerekli ödeneğin ise BTGM'nin 1938 mali yılının bütçesinden giderilmek suretiyle Bakanlar Kurulu Kararıyla yeniden açılacak bir fasla konulacak ödenekle temini zaruri görülmüştür. BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-37-14, Tarih: 28.01.1939.

³⁰ BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 5-22-2, Tarih: 06.01.1940; Jandarma Genel Komutanlığınca da spor masrafları olarak 1942 yılı bütçesine 1.000, 1943'ye 15.000, 1944'e 3.491 ve 1945 yılının 7 aylık bütçesine 2.040 lira ödenek konmuştur. TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1943 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 24.05.1943, S. Sayısı: 47, TBMM Matbaası, Ankara 1943, s. 49; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Masraf Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 24.05.1943 s.108; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1944 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 22.05.1944, S. Sayısı: 120, TBMM Matbaası, Ankara 1944, s.39; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Masraf Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 22.05.1944, s.118; TBMM, *Tutanak Dergisi*, 1945 Yılı Yedi Aylık Gider Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: 2, C 17, 21.05.1945, s.144; TBMM, *Tutanak Dergisi*, 1946 Yılı Gider Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: 3, C 20, 17.12.1945, s.126; 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramının CHP tarafından bölgelere gönderilip basına verilen kutlama yönetmeliğinin sporcuları ilgilendiren maddeleri için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-38-3, Tarih: 05.05.1939.

³¹ BCA, Yer Bilgisi: 300-10-0-0/ 145-39-1, Tarih: 30.04.1940: Sporcuların gerçekte nasıl olması gerektiğiyle ilgili ayrıntılı bilgi almak için Bk. Hasan Tanrıktut, "Sporcuların Psikolojisi", *Cumhuriyet İzcileri Spor ve Gençlik Mecmuası*, S 3, Yıl: 1 Kasım 1939, s.10; Yine sporcuların karşılaşmalarda ahlak eğitimi içerisinde hareket etmesiyle ilgili Bk. Şevket Temuçin. "Spor Terbiyesi", *Cumhuriyet İzcileri Spor ve Gençlik Mecmuası*, S 7, Yıl: 18 Mart 1940, s.3.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Genel Sekreterliğinden Beden Terbiyesi Genel Müdürü Cemil Taner'e 28 Mayıs 1940 tarihinde gönderiler bir yazıya göre: 19 Eylül 1938 tarih ve 24478 sayılı Parti Genel Başkanlık Divanı Kararıyla Genel Müdürlüğe devri planlanan Aydın Nazilli'deki 709 metrekare taşınmaz tenis alanı üzerine yeni bir Halkevinin yapılması kararlaştırılmıştır. Adı geçen alanın Genel Müdürlüğe devrinden vazgeçilerek parti bünyesine bırakılması yine Genel Başkanlık Divanının 23 Mayıs 1940 tarih ve 34888 sayılı ikinci bir Kararıyla kabul edilmiştir.³²

Bazı spor alanlarının CHP'ye bırakılmasının yanı sıra Gençlik ve idman kulüplerinin nasıl kurulacağı yolunda çalışmalar da yapılmıştır. BTGM tarafından Başbakanlığa gönderilen 5 Aralık 1940 tarihli bir yazıda: Gençlik kulüp ve gruplarıyla idman spor kulüplerinin ne şekilde kurulacağına dair Merkez İstişare Heyetince geçici bir tedbir olmak üzere kabul edilen esaslar 1 Temmuz 1940 tarih ve 723/4933 sayılı yazıya ekli halde Başbakanlığa sunulmuştur. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı da ilgili kurumları genelgeden haberdar etmiştir. Ancak kulüplerin meydana geliş şeklini gösteren 28, 29, 30 sayılı yönetmeliğin hazırlanıp yürürlüğe girmesi yukarıda bahsi geçen geçici genelgenin uygulamadan kaldırılmasına yol açmıştır.³³

II. Dünya Savaşı yıllarında Kayak sporları alanında tesisler de işletmeye açılmıştır. Kalabalık bir halk kitlesinin katılımıyla Bolu Gerede Esentepe Kayak Sporları Tesisinin, İl Valisi Ahmet Durmuş Evrendilek'in konuşmasıyla hizmete

³² BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 1110-54-1, Tarih: 13.06.1940; I. Ordu Müfettişi Kurmay Başkanı Cemil Taner, 1281 sayılı Kanunun 1. maddesi uyarınca 12 Kasım 1938 tarihinde Bakanlar Kuruluna BTGM'ye atanmıştır. BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 85-94-17, Tarih: 12.11.1938; 1281 sayılı *Ordu ve Jandarma Kadroları Haricindeki Hidematı Devletle Müstahdem Orduya Mensup Muvazzaf Zabit ve Muvazzaf Askerî Memurları Hakkında Kanunun* birinci maddesine göre: Orduya mensup muvazzaf zabit ve muvazzaf askerî memurlar ordudan hariç hizmetlerde istihdam ve jandarmadan başka görevlere atanamazlar. Ancak zarurî durumlarda Bakanlar Kurulu Kararı ve Müdafaa-i Milliye kadrolarında gösterilmek şartı ile istihdamları uygun görülenler bu hükümden müstesnadır. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 3, C 6, 24.05.1928, s.234; *Resmî Gazete*, Sayı: 900, 28 Mayıs 1928; 4047 sayılı Kanunla memuriyetinin unvanı Genel Müdürlüğe ve ücretli maaşa çevrilen Beden Terbiyesi Genel Müdürü Tümgenerallikten ayrılan Cemil Taner'in 30 Haziran 1941 tarihinden itibaren BTGM unvanı ve 125 lira maaşla bu görevde istihdamı, 25 Haziran 1941 tarihli Kararname ile uygun görülmüştür. BCA, Yer Bilgisi: 30-11-1-0/ 147-16-9, Tarih: 25.06.1941; Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı tarafından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen Denizli spor sahasıyla ilgili değerlendirme çalışması için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 1110-56-1, Tarih: 24.02.1940.

³³ BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-39-11, Tarih: 09.12.1940; Gazi Terbiye Enstitüsünde, lise, sanat ve ticaret okulları beden eğitimi öğretmenleri için açılacak spor kursunda çalıştırılacak öğretmenlere ait isimsiz kadrolar için Bk. TBMM, *Zabıt Ceridesi*, "01.06.1939'dan 01.03.1940'a Kadar İcra Vekilleri Heyeti Kararıyla Tatbik Edilmiş Olan Kadroların Müfredatını Gösteren Cetvel", Dönem: 6, Toplantı: 1, C 11, 27.05.1940, s.23.

girdiği, adı geçen valinin 8 Şubat 1941 tarihinde BTGM'ye gönderdiği bir yazıdan anlaşılmaktadır. Açılış münasebetiyle gençlerin Cumhurbaşkanı İnönü'ye tezahürat yaparak spor gösterisinde de bulunduğu verilen bilgiler arasında yer almıştır.³⁴

Çeşitli spor tesislerinin faaliyete geçirilmesine ilave olarak sporla ilgili temaslarda bulunmak amacıyla seyahate çıkacakların yapacakları harcamalar da belirli bir esasa bağlanmıştır. Ülke içi ve dışı spor çalışmaları nedeniyle seyahat edecek sporcu ve idarecilerin zorunlu masrafları hakkındaki esasların uygulanması, BTGM'nin teklifi ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine, 3 Eylül 1941 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir.³⁵

Bu arada resmi spor müsabaka gelirinin taksimine dair Beden Terbiyesi Merkez İstişare Heyetince hazırlanan yönetmeliğin onaylanması, Beden Terbiyesi Nizamnamesinin 83. maddesine uygun olarak Bakanlar Kurulunun 8 Ekim 1941 tarihli toplantısında kabul edilmiştir.³⁶ Resmi yarışma hasılatının paylaşılmasına yönelik talimatnamenin içeriği şöyledir:³⁷

1. Genel Müdürlüğe bağlı federasyonların spor şubelerinin yaptığı her türlü resmi karşılaşmanın geliri, bu yönetmelik çerçevesinde taksim edilmiştir.

2. BTGM ve Bölgeler olmak üzere ikiye ayrılan resmi müsabakalardan Genel Müdürlük tarafından tertip edilenlerin masrafları aynı kurumun bütçesinden karşılanacağı gibi geliri de bu bütçeye dâhil edilmiştir. Bölgelerce düzenlenen karşılaşmaların masraf ve bilet satışı gibi gelirleri de yine bölgeye ait olmuştur. Elde edilen hasılatın vergi, harç, karşılaşma alanının kira bedeli, geçici memur ve hizmetli ücreti, sahanın hazırlanması ve bilet basımı gibi zaruri giderler çıkarıldıktan sonra kalanı müsabakalara katılan kulüplere dağıtılmıştır.

3. Kulüplere verilecek gelirden %10'u bölge hissesi olarak ayrılırken, kalanı ise Beden Terbiyesi Kanununun 11. maddesinde yazılı Bölge İdare Heyetlerince düzenlenecek cetvele göre dağıtılmıştır. Bu cetvel kulüplerin elde

³⁴ BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-40-2, Tarih: 15.02.1941; 3530 sayılı Kanunun 13. maddesine dayanılarak ülkenin muhtelif yerlerinde beş gençlik kulübünün kurulmasıyla ilgili 8 Eylül 1943 tarihli Kararname'nin içeriği için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 102-64-10, Tarih: 08.09.1943; 3530 sayılı *Beden Terbiyesi Kanununun* 13. maddesi için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 5, C 18, 29.06.1938, s.1161-1162; *Resmi Gazete*, Sayı: 3961, 16 Temmuz 1938.

³⁵ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-78-4, Tarih: 03.09.1941.

³⁶ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-86-3, Tarih: 08.10.1941.

³⁷ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-86-3, Tarih: 08.10.1941; Türkiye'de eskrim sporunun tarihçesi için Bk. Reşat Üstüntaş, "Eskrimcilikimiz", *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, C 1, S 3, 31 Mart 1943, s.15.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

ettikleri teknik sonuçlar, müsabaka programına katılımlarındaki sayı ve devam oranları ile spordaki yer ve faaliyetleri göz önüne getirilerek yapılmıştır.

4. Kulüplere dağıtılmak üzere ayrılan gelir, devreli sporlarda devre sonunda; diğerlerinde ise karşılaşmanın bitiminde verilmiştir.

5. Özel karşılaşmalardaki hasılatlar taraflar arasında yapılan anlaşmaya göre paylaşılmıştır. Ancak bu karşılaşmalara ait bilet satış tutarından genel harcamalar çıkarıldıktan sonra kalan net hasılatın %10'u teşkilat hissesi olarak ayrılmıştır. Özel karşılaşmalarda da bölge biletleri kullanılmıştır.

6. Bölge hissesi halde ayrılan paralar, bölge bütçesinin gelir cetvelindeki müsabakalar hasılatına girdi ve masraf cetvelinin kulüplere yardım tertibine ise tahsisat olarak kaydedilmiştir.

II. Dünya Savaşı yıllarında dönemin şartları gereği kulüplerden bir kısmı birleştirilirken bir kısmı da kapatılmıştır. Seyhan, Malatya, Kocaeli, İçel ve Sinop'ta, Cemiyetler Kanunu hükümlerine göre tesis edilen 14 kulüpten dokuzunun birleştirilmesi, beşinin de kapatılması BTGM'nin tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine, 3530 sayılı Kanunun 13. maddesinin son fıkrasına göre 7 Nisan 1942'de Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.³⁸ 3530 sayılı Kanunun 13. maddesinin son fıkrasına göre: Kulüplerin ve grupların imkân ve lüzuma göre tesis, birleşme, ayrılma ve feshi Genel Müdürlüğün göstereceği lüzum üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır.³⁹

Yine Beden Terbiyesi Teşkilatınca 51 bölgede kuruluş çalışmalarına başlanan 256 adet gençlik kulübünün teşkiline izin verilmesi, BTGM'nin 04.04.1942 tarih ve 85/3072 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine 3530 sayılı Kanunun 13. maddesine uygun olarak 25 Nisan 1942 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.⁴⁰

Aynı yılda BTGM ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidildiği de görülmektedir. 29 Mayıs 1942 tarihinde çıkarılan 4235 sayılı yasa ile 3530 sayılı Kanunun birinci maddesi gereğince Başbakanlığa bağlı halde bulunan BTGM, Milli Eğitim Bakanlığı uhdesine verilmiştir.⁴¹ II. Dünya Savaşı şartları, sporu

³⁸ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 98-27-9, Tarih: 07.04.1942.

³⁹ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 5, C 18, 29.06.1938, s.1161-1162.

⁴⁰ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 98-35-4, Tarih: 25.04.1942; Av sporlarının inceliği ve avcılarla ilgili ayrıntılı bilgi almak için Bk. Sait Selahattin Cihanoğlu, "Avcılık", *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, C 1, S 4, 30 Nisan 1943, s.7-8, 31; 1943 yılı İzmir at yarışları için Bk. Abdurrahman Atçı, "Atçılık: 1943 Yarışları Başlıyor", *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, C 1, S 3, 31 Mart 1942, s.13-14.

⁴¹ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 23, 29.05.1942, s.611; *Resmi Gazete*, Sayı: 5122, 3 Haziran 1942.

olumsuz etkilemesine rağmen BTGM'nin Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması, yaşanan önemli bir gelişme olarak kabul edilmiştir.⁴² Zira bu kuruluşun, eğitim ve öğretim programlarını hazırlayıp öğrencileri bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel yönden geliştirip, denetleyen Milli Eğitim Bakanlığı gibi bir kuruma bağlanması, ülke gençlerinin beden eğitimi ve spora olan ilgisini daha da artırarak onları bilinçli hale getirmiştir. Kocaeli Milletvekili İbrahim Dıblan 4235 sayılı Kanunun TBMM görüşmeleri esnasında Başbakanlığın uhdesinde bulunan BTGM'nin Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmasını şöyle izah etmiştir: *“Başveکہâletimizin bu kadar işleri arasında bununla (BTGM) lâyıkıyla meşgul olmasına imkân ve ihtimal yoktur. Bahusus ki bu mesele beden terbiyesi işleri, terbiyevi ve bedenî, bir iş olduğuna göre hakikaten bu işin Maarif Vekâletine devriyle çok isabetli bir karar alınmış oluyor.”*⁴³

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, BTGM'nin 1943 yılı bütçe görüşmeleri esnasında söz alarak kurumun gelir ve faaliyetleri hakkında verdiği bilgide sporla ülke savunması arasında ilişki kurmuştur. Bakan Yücel'e göre: Eskişehir Milletvekili Emin Sazak'ın belirttiği gibi spor sadece kışlada yapılacak bir iş değildir. Çünkü kışla, belirli bir yaştan sonra bazı melekeleri geliştirmek ve belirli bilgileri vermek üzere ülke savunmasına yönelik kurulan bir eğitim yuvasıdır. Bundan önceki aşama olan okul içi ve dışında, ülke gençliğini kışlaya geldiğinde ifa edeceği görevleri yerine getirmede dayanıklı ve güçlü kılmakla yükümlüyüz. II. Dünya Savaşı bunun bir zaruret olduğunu ortaya koymuştur. Bedence sağlam olmadıkça gerek silâhları kullanmaya gerekse saldırılardaki bu silâhlara karşı koymağa imkân yoktur. Yaşı ilerleyinceye kadar kızak ve kayağı tanımayıp, denize girmeyen ve vücudunu teknik bir şekilde kullanamayan bir kitlenin asker olarak kışlaya geldiği zaman sıkıntı yaşanacağı muhakkaktır.⁴⁴

Hasan Ali Yücel sözlerini şu ifadelerle sürdürmüştür. Bizim düşündüğümüz şudur: Nasıl ki, her şey vatan savunması içindir ve burada yapılan açıklama da bunun parçalarından biridir, gençliğin ve çocukların bedenlerini güçlendirme de vatan müdafaası için gereklidir. Vatan savunması sadece askerlikten meydana gelmez. Topyekûn mücadele; bütün milleti kadını, erkeği,

⁴² Eşref Mutlu, “Sporda İlerleyiş”, *Tam Spor*, S 4, Yıl: 1, 12 Aralık 1949, s.6-7; BTGM'nin 29.05.1942 tarih ve 4235 sayılı Kanunla Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması, savaş sonrası dönemde futbol, atletizm, güreş ve boks gibi çeşitli spor dallarına olan ilgiyi artırmıştır. Yarışma organizasyonlarında gösterilen ciddiyet ile başarılı neticeler alınması ve her sahada elde edilen sonuçların geçmişle mukayesesi, önemli bir gelişmenin eseri olarak kabul edilmiştir; Milli Eğitim Bakanlığı BTGM tarafından hazırlanan, boks kılavuzu ve müsabaka talimatnamesi için Bk. BTGM, *Boks*, Ulusal Matbaa, Ankara 1942, s.1-41.

⁴³ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 66. Birleşim, 29.05.1942, s. 442.

⁴⁴ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 20. Birleşim, 07.05.1943, s.38.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

çocuğu, ihtiyarı, sağlamı ve hastasıyla kendini savunmaya sevk ettiği için mevcut savaşlar tüm güçleri seferber ederek onu harekete geçirmek demektir. Bu nedenle okul için ve dışında imkânları devreye sokmak, ülke gençlerini dağlara, kamplara çıkarmak, izciliği bir gösteriden ibaret saymayıp uygulama haline getirmek ve tabiatla temas ve mücadelenin yanı sıra onu tanıtmak için eldeki imkânlar dâhilinde tedbir almak gereklidir. Dağcılık sorunu da bunun parçalarından biridir. Onun için askerlik dönemine kadar durup daha sonra kışlada Türk gençliğini yetiştirmeyi beklemek fazla tahammül ve sabır demektir. Bu nedenle yeni nesli, daha çocukken doğayla baş başa bırakıp savaşa alıştırılmak suretiyle güçlü ve sağlam bir şekilde yetiştirmek gerekir.⁴⁵

BTGM'nin Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması ardından 1942 ile 1945 yılları arasında kurumun nezareti altında atıcılık, boks, eksrim, futbol, güreş, su sporları, tenis ve sportif oyunlar başta olmak üzere çeşitli müsabakalar düzenlenmiştir. Ayrıca beden eğitiminin teşvik edilmesi ve gençliğin oyun, jimnastik ve spor faaliyetlerine destek sağlamak amacıyla süreli yayınlardan çeşitli dergiler çıkarılmıştır. Yine 1942-1945 döneminde Halkevleri aracılığıyla spora yapılan yardımların yanı sıra bunların vasıtasıyla çeşitli müsabakalar da düzenlenmiştir. Yarışmaların tertip ve teşvik edilmesinde BTGM'ce çeşitli spor sahalarının hizmete sunulmasının etkili olduğu görülmektedir.⁴⁶

Bu arada Bolu Abant gölü civarındaki kayak ve dağ sporlarına elverişli alanlarda ihtiyaç duyulan bina ve tesisleri yapmak üzere haritada gösterilen yer için BTGM lehine tespit edilen esaslar çerçevesinde irtifak hakkı⁴⁷ verilmesi, 2 Nisan 1945 tarihinde Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.⁴⁸

Benzer şekilde Uludağ'ın Fatintepe ve Kuşaklıkaya mevkieinde kayak ve dağcılık sporları için sığınak yapılmak üzere gösterilen yerler üzerinde ve taahhütname tespit edilen esaslar çerçevesinde BTGM lehine irtifak hakkı tesisi, 3116 sayılı Kanunun 16. maddesine göre 5 Temmuz 1945'de Bakanlar Kurulunca kabul edilmiştir.⁴⁹

⁴⁵ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 20. Birleşim, 07.05.1943, s.38-39.

⁴⁶ Spora tahsis edilen alanlara örnek için Bk. BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 1110-53-1, Tarih: 31.05.1941.

⁴⁷ Başkasının arsa, yol, bahçe vb. taşınmaz malından belirli bir şekilde yararlanma hakkı.

⁴⁸ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 107-109-2, Tarih: 02.04.1945.

⁴⁹ BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 108-43-8, Tarih: 05.07.1945; 3116 sayılı *Orman Kanununun*, 16. maddesi için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 5, C 17, 08.02.1937, s.188; *Resmi Gazete*, Sayı: 3537, 18 Şubat 1937.

2. BTGM'nin Bütçesi (1939-1945)

II. Dünya Savaşı Döneminde BTGM'nin faaliyetlerinin yürütülmesinde bu kuruma tahsis edilen ödeneklerin etkili olduğunu söylememiz mümkündür. Savaş şartları, ülkede alım-satım dengesini bozup ihtiyaç mallarını karaborsaya düşürerek fiyatları fahiş bir düzeyde yükseltmesiyle bir ekonomik kriz meydana getirmiştir. Buna rağmen BTGM'ye genel bütçeden ödenek tahsisine devam edildiği görülmektedir. Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, BTGM'nin 1943 yılı bütçe görüşmeleri esnasında TBMM kürsüsünden söz alarak kurumun geliri ve ödenekleri, hakkında açıklamalarda bulunmuştur. Yücel'e göre: 4 yıl önce kurulan Genel Müdürlüğe, kışla ve okul dışında kalan Türk gençlerine sporla uğraşma görevi verilmiştir. Bu kuruluş, Milli Eğitim Bakanlığına intikal ettikten sonra ülke gençliğini içine alan büyük teşkilât haline gelmiştir. Sayısı milyonları bulan geniş bir gençlik kitlesini ihtiva eden bu teşkilatın bütçesi 900 bin lira civarındadır. Bir önceki yılın Vilâyet Özel İdareleri tahsisatından alınan %2 ve belediyelerden alınan %4 oranındaki ödeneklerinin de buna ilavesiyle BTGM'nin toplamda geliri iki milyon liraya ulaşmıştır.⁵⁰

Tablo 1'de II. Dünya Savaşı Döneminde BTGM'nin gelirleri gösterilmiştir.

Tablo 1

II. Dünya Savaşı Döneminde BTGM'nin Gelirleri (1939-1945)

Yıllar	Genel Bütçe (TL)	Devredilen Bütçe (TL)	Müsabaka Geliri (TL)	Farklı Gelir (TL)	Spor Malzemesi Şilt, Kupa ve Madalya Satışı	Kitap, Dergi, Broşür Satışı	Faiz (TL)	Toplam (TL)
1939	636.000	49.000	100	100	0	0	400	685.600
1940	572.400	212.256	144	500	0	0	1.500	786.800
1941	572.400	200.000	1.000	600	200	0	1.500	775.700
1942	572.400	250.000	1	3	1	500	2.500	825.405
1943	722.400	200.000	1	3	1	500	2.500	925.405
1944	721.534	200.400	20.000	503	1.000	500	15.000	958.937
1945	420.895	228.000	12.000	709	600	100	1.500	663.804

⁵⁰ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 20. Birleşim, 07.05.1943, s.38.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Tablo 1⁵¹'e göre, II. Dünya Savaşı'nın yapıldığı 1939-1945 yılları arasında BTGM'nin genel bütçesine toplamda 4.218.029 liralık bir gelir tahsis edilmiştir. Bu gelirin %68, 23'üne tekabül eden 2.878.373 lirası çeşitli hizmet ve yatırımlara

⁵¹ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: Fevkalade, C 2, 21. Birleşim, 30.05.1939, s.405; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1939 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: Fevkalade, C 2, 30.05.1939, S. Sayısı: 69, s.10; 3625 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünün 1939 Mali Yılı Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 20, 30.05.1939, s.500; *Resmi Gazete*, Sayı: 4222, 2 Haziran 1939; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 1, C 12, 61. Birleşim, 01.06.1940, s.11; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1940 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 1, C 12, 01.06.1940, S. Sayısı: 184, s.12; 3872 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünün 1940 Mali Yılı Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 21, 01.06.1940, s.840; *Resmi Gazete*, Sayı: 4538, 6 Haziran 1940; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 60. Birleşim, 30.05.1941, s.374; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1941 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 30.05.1941, S. Sayısı: 201, s.18; 4049 sayılı *Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1941 Mali Yılı Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 22, 30.05.1941, s.683; *Resmi Gazete*, Sayı: 4825, 4 Haziran 1941; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 66. Birleşim, 29.05.1942, s.447; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1942 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 29.05.1942, S. Sayısı: 170, s.21; 4239 sayılı *Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1942 Mali Yılı Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 23, 29.05.1942, s.628; *Resmi Gazete*, Sayı: 5122, 3 Haziran 1942; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 20. Birleşim, 07.05.1943, s.39; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1943 Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Bütçesi, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 05.05.1943, S. Sayısı: 25, s.21; 4404 sayılı *Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1943 Mali Yılı Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 25, 07.05.1943, s.75; *Resmi Gazete*, Sayı: 5403, 13 Mayıs 1943; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7 Toplantı: 1, C 10, 52. Birleşim, 05.05.1944, s.18; TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 1944 Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Bütçesi, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 05.05.1944, S. Sayısı: 104, s.19; 4557 sayılı *Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1944 Mali Yılı Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 26, 05.05.1944, s.152-154; *Resmi Gazete*, Sayı: 5703, 11 Mayıs 1944; TBMM, *Tutanak Dergisi*, Dönem: 7, Toplantı: 2, C 17, 66. Birleşim, 30.05.1945, s.525; TBMM, *Tutanak Dergisi*, 1945 Yılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Yedi Aylık Bütçesi, Dönem: 7, Toplantı: 2, C 17, 30.05.1945, S. Sayısı: 105, s.21; 4742 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 27, 30.05.1945, s.521; *Resmi Gazete*, Sayı: 6021, 2 Haziran 1945; 27 Haziran 1945 tarih ve 4773 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1945 Yılı Bütçesine 400.000 Lira Ek Ödenek Verilmesi Hakkında Kanun* ile BTGM 1945 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin 17. (Yapı ve Kurma İşleri) Bölümünün birinci (Beden Terbiyesi Yüksek Enstitüsü) maddesine 400.000 lira ek ödenek verilmiştir. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 27, 27.06.1945, s.789; *Resmi Gazete*, Sayı: 6051, 7 Temmuz 1945; 26 Aralık 1945 tarih ve 4810 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1945 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ile de BTGM' 1945 Yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin birinci (aylıklar) bölümünün birinci (Memurlar aylığı) maddesinden 6.000 lira düşülerek dördüncü (1683 sayılı kanunun 58. maddesi gereğince verilecek emekli ikramiyesi) bölüme aktarılmıştır. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 28, 26.12.1945, s.28; *Resmi Gazete*, Sayı: 6193, 29 Aralık 1945.

harcanırken, %31,76'sına karşılık gelen 1.339.656 lirası ise harcanamadığından devredilmiştir. Aynı dönemde BTGM'nin 5.621.651 liralık toplam genel bütçesinin 33.246 lirasını müsabaka geliri, 2.418 lirasını farklı gelir, 1.802 lirasını spor malzemesi, şilt, kupa ve madalya satışı geliri, 1.600 lirasını kitap, dergi ve broşür satışı geliri, 24.900 lirasını ise faiz geliri teşkil etmiştir.

1943 ve 1944 yıllarında genel bütçeden ayrılan payın artışında BTGM'nin Milli Eğitim Bakanlığına bağlanıp spor teşkilatının genişleyerek yatırımlara ayrılan payın yükselmesi ve ülkede beden eğitimi ile spor alanında bir seferberliğin başlatılması etkili olmuştur.

1938'den 1943'e kadar olan dönemde BTGM'ye genel bütçeden ayrılan ödeneğin dışında vilayetlerin özel idarelerinden tahsis edilen %2 oranındaki ödeneğin toplam tutarı 3.394.334 TL, belediyelerin bütçesinden ayrılan %4 oranındaki ödeneğin toplam tutarı ise 3.113.309 liradır. Buna aynı yıllar arasında genel bütçeden temin edilen 4.307.111 liranın da ilave edilmesiyle BTGM' ye yapılan para girişinin toplamı 10.814.754 liraya ulaşmıştır.⁵² 1944 yılına gelindiğinde 63 ilde 765.622 lirası özel idarelerden, 650.318 lirası da belediyelerden olmak üzere toplamda 1.415.940 liralık bir gelir daha elde edilmiştir. Bu tutara genel bütçeden 958.937 liranın da ilave edilmesiyle BTGM'nin 1944 yılındaki geliri 2.374.877 liraya yükselmiştir.⁵³

Tablo 2'de II. Dünya Savaşı yıllarında BTGM'nin kesin bütçesi gösterilmiştir.

⁵² TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 52. Birleşim, 05.05.1944, s.8; 13 Ocak 1943 tarih ve 4360 sayılı *Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1942 Mali Yılı Bütçesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile BTGM 1942 mali yılı bütçesinin sekizince faslının ikinci (Eğitmen yetiştirme kursu masrafları) maddesinden 2.000 lira indirilerek (4306 sayılı Kanun mucibince verilecek giyim eşyası bedeli ve bilumum masrafları adıyla) yeniden açılan 13. fasla olağanüstü tahsisat olarak konulmuştur. TBMM, *Kanunlar Dergisi*. Dönem: 6, C 24, 13.01.1943, s.172; *Resmi Gazete*, Sayı: 5308, 19 Ocak 1943; 4306 sayılı *Devletçe Parasız Verilecek Giyim Eşyası Hakkında Kanunun* ayrıntıları için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 24, 13.11.1942, s.5-7; *Resmi Gazete*, Sayı: 5258, 16 Kasım 1942.

⁵³ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 52. Birleşim, 05.05.1944, s.11; 4679 sayılı *Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1944 Mali Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1944 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin 17. faslının 1. (Beden Terbiyesi Yüksek Enstitüsü) maddesine 69.965 lira ek ödenek verilmiştir. Adı geçen kanunun diğer maddeleri için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 27, 01.12.1944, s.52; *Resmi Gazete*, Sayı: 5873, 7 Aralık 1944.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Tablo 2
BTGM'nin Kesin Bütçesi (1939-1945)⁵⁴

Yıl	Ödenek Türleri	Yıl Ödeneği (TL)	Harcanan (TL)	Kalan (TL)
1939	Maaş ve Ücretler	240.300	109.042	131.258
	Tedavi ve Yol Masrafı	1.500	0	1.500
	Sporcular Tazminatı	1.500	978	522
	Geçici ve Daimi Yolluk	10.000	7.984	2.016
	İdare Masrafları	56.000	45.136	10.864
	Kongre Katılım Masrafları	4.000	658	3.342
	Spor Mal. Madalya, Şilt, Kupa	20.000	17.803	2.197
	Kurs Masrafları	25.000	15.930	9.070
	Yurtdışı Eğitimi Yol Masrafı	1.000	300	700
	Danışma Kurulu Masrafları	3.000	577	2.423
	Dağcılık Evi İnşa Masrafı	12.256	0	12.256
	Spor Faaliyet ve Yardım	305.394	237.052	68.342
	Eski Borçlar	5.150	1.759	3.391
	Merkez Bankası İtfâ Karşılığı	500	6	494
	TOPLAM	685.600	437.225	248.375
1940	Maaş ve Ücretler	164.100	93.618	70.482
	Tedavi ve Yol Masrafı	1.000	0	1.000
	Yabancı Görevli Ücreti	14.400	926	13.474
	Geçici ve Daimi Yolluk	17.728	7.574	10.154
	Müfettiş ve Memur Yolluğu	15.000	11.494	3.506
	İdare Masrafları	25.700	16.531	9.169
	Nakil Masrafları	500	143	357
	Yayın, Abone ve Tercüme	20.000	19.985	15
	Kongre Katılım Masrafları	1.500	0	1.500
	Okutulacak Öğrenci Masrafı	6.000	6.000	0

⁵⁴ BTGM'nin yıllık bütçeleri her yıl, kesin bütçeleri ise çeşitli yıllarda çıkarılan kanunlarla tespit edilmiştir. Tablodaki rakamlar bu kanunlar içerisinde geçen verilerden alınmıştır. 6 Nisan 1942 tarih ve 4197 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünün 1939 Mali Yılı Hesabı Kati Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 23, 06.04.1942, s.155-166; *Resmi Gazete*, Sayı: 5080, 10 Nisan 1942; 26 Kasım 1945 tarih ve 4802 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1940 Yılı Kesin Hesabı Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 28, 26.11.1945, s.1-2; *Resmi Gazete*, Sayı: 6169, 1 Aralık 1945; 14 Nisan 1947 tarih ve 5035 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1941 Akçalı Yılı Kesin Hesap Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 8, C 29, 14.04.1947, s.609; *Resmi Gazete*, Sayı: 6590, 24 Nisan 1947; 30 Nisan 1948 tarih ve 5195 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1942 Akçalı Yılı Kesin Hesap Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 8, C 30, 30.04.1948, s.556-557; *Resmi Gazete*, Sayı: 6901, 8 Mayıs 1948; 25 Kasım 1949 tarih ve 5444 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1943 Bütçe Yılı Kesin Hesap Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 8, C 32, 25.11.1949, s.43; *Resmi Gazete*, Sayı: 7369, 2 Aralık 1949; 11 Şubat 1950 tarih ve 5535 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1944 Bütçe Yılı Kesin Hesap Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 8, C 32, 11.02.1950, s.465-466; *Resmi Gazete*, Sayı: 7434, 16 Şubat 1950; 16 Şubat 1951 tarih ve 5718 sayılı *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün 1945 Bütçe Yılı Kesin Hesap Kanunu*: TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 9, C 33, 16.02.1951, s.182-183; *Resmi Gazete*, Sayı: 7740, 21 Şubat 1951.

Nadir YURTOĞLU

Yıl	Ödenek Türleri	Yıl Ödeneği (TL)	Harcanan (TL)	Kalan (TL)
	Danışma Kurulu Masrafları	4.000	821	3.179
	Spor Faaliyet ve Yardım	512.950	472.409	40.541
	Mahkeme, Harç Masrafları	1.700	42	1.658
	Eski Borçlar	2.200	1.099	1.101
	Merkez Bankası İtfa Karşılığı ⁵⁵	22	22	0
	TOPLAM	786.800	630.664	156.136
	Maaş ve Ücretler	163.060	103.813	59.247
	Tedavi ve Yol Masrafı	500	500	0
	Geçici ve Daimi Yolluk	15.840	9.163	6.677
	Müfettiş ve Memur Yolluğu	11.000	5.572	5.428
1941	İdare Masrafları	22.800	19.856	2.944
	Yayın, Abone ve Tercüme	20.000	19.372	628
	Tesisat ve Tamirat	66.000	1.214	64.786
	Öğretmen ve Eğitimci Masrafı	94.001	40.337	53.664
	Spor Faaliyet ve Yardım	371.165	336.635	34.530
	Eski Borçlar	1.200	790	410
	Merkez Bankası İtfa Karşılığı	35	35	0
	TOPLAM	765.601	537.287	228.314
	Maaş ve Ücretler	185.788	115.520	70.268
	Geçici ve Daimi Yolluk	19.701	11.962	7.739
1942	Müfettiş ve Memur Yolluğu	10.000	9.561	439
	İdare Masrafları	27.630	26.105	1.525
	Yayın, Abone ve Tercüme	27.850	25.905	1.945
	Tesisat ve Tamirat	5.202	2.531	2.671
	Öğretmen ve Eğitimci Masrafı	98.001	54.152	43.849
	Spor Faaliyet ve Yardım	452.387	378.430	73.957
	Eski Borçlar	6.800	3.802	2.998
	Merkez Bankası İtfa Karşılığı	35	35	0
	Giyim Eşyası ve Çeşitli Masraf	2.000	1.956	44
	TOPLAM	835.394	629.959	205.435
1943	Maaş ve Ücretler	188.238	119.719	68.519
	Geçici ve Daimi Yolluk	24.201	14.351	9.850
	Müfettiş ve Memur Yolluğu	14.000	10.943	3.057
	İdare Masrafları	30.250	28.627	1.623
	Yayın, Abone ve Tercüme	27.850	27.570	280
	Tesisat ve Tamirat	164.000	57.850	106.150
	Öğretmen ve Eğitimci Masrafı	53.000	26.418	26.582
	Spor Faaliyet ve Yardım	447.417	428.641	18.776
	Eski Borçlar	2.500	1.060	1.440
	Merkez Bankası İtfa Karşılığı	35	35	0
1944	TOPLAM	951.491	715.214	236.277
	Maaş ve Ücretler	231.195	178.615	52.579

⁵⁵ Tabloda Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası masrafı olarak gösterilen 22 TL, 1715 Sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince adı geçen bankaya itfa karşılığı olarak verilmiştir. 1715 sayılı *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Hakkındaki Kanunun* 8. maddesi için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 3, C 8, 21.06.1930, s.860; *Resmî Gazete*, Sayı: 1533, 30 Haziran 1930.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Yıl	Ödenek Türleri	Yıl Ödeneği (TL)	Harcanan (TL)	Kalan (TL)
	Geçici Tazminat	14.700	8.316	6.384
	Emekli İkramesi ⁵⁶	1	0	1
	Çocuk Zamları ⁵⁷	2.100	1.779	321
	Doğum Yardımı ⁵⁸	1.000	560	440
	Ölüm Yardımı	1.000	0	1.000
	Fahri Hizmetler Tazminatı ⁵⁹	7.000	6.818	182
	Büro Masrafları	9.500	8.290	1.210
	Matbu Evrak ve Defterler	2.000	1.966	34
	PTT Ücret ve Masrafları	4.675	4.649	26
	Kira Bedeli	11.520	11.520	0
	Nakil Masrafları	1.000	866	134
	Yolluklar	12.501	11.060	1.441
	Elbise Masrafı	1.500	1.308	192
	Tedavi ve Yol Masrafları	1.500	133	1.367
	Spor İşleri	276.496	259.355	17.141
	Yayın ve Propaganda	30.000	29.794	206
	İşe ve Tesis İşleri	244.308	117.116	127.192
	Öğretmen ve Eğitim Kursları	18.000	13.555	4.445
	Öğrenci Masrafları	18.000	18.000	0
	Danışma Kurulu Masrafları	4.000	2.539	1.461
	Resim ve Harçlar	500	394	106
	Kongre ve Konferans Masrafı	1	0	1
	Temsil Masrafları	250	207	43
	Para Nakil Masrafı	1.750	319	1.431
	Eski Borçlar	2.200	1.735	465
	Hükmedilmiş Borçlar	1	0	1
	Merkez Bankası İtfâ Karşılığı	370	370	0
	Bölge Bütçelerine Yardım	125.000	122.871	2.129
	Aynı Yardım	40.000	19.811	20.189
	TOPLAM	1.062.068	821.946	240.122

⁵⁶ Emekli ikramiyesi, 1683 sayılı *Askeri ve Mülki Tekaüt Kanununun* 58. Maddesine göre alınmıştır. Bu maddeye göre: Otuz yıl ve daha fazla hizmet edenlerin emekliliklerinde aldıkları maaşların emsal hâsılının bir seneliği ikramiye olarak verilmiştir. Bu kanunun üçüncü maddesi uyarınca emeklilikleri gelip de vefat edenlerin ikramiyelerini ise kanunî mirasçıları almıştır. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 3, C 8, 08.06.1930, s.736; *Resmi Gazete*, Sayı: 1517, 11 Haziran 1930.

⁵⁷ BTGM'nin 1944 yılı bütçesinde yer alan çocuk zamları 4178 ve 4598 sayılı kanunlar gereğince verilmiştir. 4178 sayılı *Memur ve Müstahdemlere Verilecek Fevkalâde Zam Hakkında Kanun* ile 4598 Sayılı *Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 3656 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanunun* ayrıntıları için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 23, 28.01.1942, s.117-119; *Resmi Gazete*, Sayı: 5020, 30 Ocak 1942; TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 26, 21.06.1944, s.641-644; *Resmi Gazete*, Sayı: 5739, 24 Haziran 1944.

⁵⁸ Doğum ve ölüm yardımlarıyla tedavi ve yol masrafları da 4598 sayılı Kanun uyarınca yapılmıştır.

⁵⁹ Fahri hizmetler tazminatı 4047 sayılı Kanun gereğince verilmiştir. 4047 sayılı *Beden Terbiyesi Kanununa, Ek Kanun* hakkında bilgi almak için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 6, C 22, 30.05.1941, s.661; *Resmi Gazete*, Sayı: 4825, 4 Haziran 1941.

Nadir YURTOĞLU

Yıl	Ödenek Türleri	Yıl Ödeneği (TL)	Harcanan (TL)	Kalan (TL)
1945	Maaş ve Ücretler	130.906	101.010	29.896
	Geçici Tazminat	9.450	4.887	4.563
	Emekli İkramesi	6.001	6.000	1
	Zamlar ve Yardımlar ⁶⁰	19.996	16.088	3.908
	Fahri Hizmetler Tazminatı	10.916	6.961	3.955
	Büro Masrafları	5.535	4.936	599
	Matbu Evrak ve Defterler	1.166	1.136	30
	PTT Ücret ve Masrafları	4.091	3.892	199
	Kira Bedeli	6.720	6.720	0
	Nakil Masrafları	1.000	867	133
	Yolluklar	7.292	5.307	1.985
	Elbise Masrafı	1.500	1.499	1
	Tedavi ve Yol Masrafları	875	0	875
	Spor İşleri	184.746	171.379	13.367
	Yayın ve Propaganda	17.500	17.355	145
	İşe ve Tesis İşleri	562.148	99.075	463.073
	Öğretmen ve Eğitim Kursları	8.000	1.333	6.667
	Öğrenci Masrafları	10.500	10.500	0
	Danışma Kurulu Masrafları	2.333	690	1.643
	Resim ve Harçlar	599	285	314
	Yurtdışı Staj ve Tahsili	8.750	0	8.750
	Kongre ve Konferans Masrafı	1	0	1
	Temsil Masrafları	145	0	145
	Para Nakil Masrafı	1.000	79	921
	Eski Borçlar	6.255	4.289	1.966
	Hükmedilmiş Borçlar	1	0	1
	Merkez Bankası İtfa Karşılığı	150	150	0
	Bölge Bütçelerine Yardım	56.228	56.028	200
	TOPLAM	1.063.804	520.466	543.338

Tablo 2'ye göre, II. Dünya Savaşı yıllarında başta spor yatırım ve faaliyetleri olmak üzere BTGM'nin maaş, idare, eğitim ve yolluk, masrafları için yıl içerisinde kullanılmak üzere çeşitli kalemlere ödenek tahsis ettiği gözlemlenmektedir. Kullanılmayanlar dışında bu ödeneklerden önemli bir kısmı harcanmıştır. Bu suretle 685.600 lira olan 1939 yılı ödeneğinin %63,77'i masraflara harcanırken %36,22'si kullanılmamıştır. Savaşın diğer yıllarında durumun pek de farklı olmadığı bilinmektedir. 786.800 lira olan 1940 yılı ödeneğinin %19,84'ü; 765.601 lira olan 1941 yılı ödeneğinin %29,82' si ve 835.394 lira olan 1942 yılı ödeneğinin %24,59'unun kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca 951.491 lira olan 1943 yılı ödeneğinin %24,83'ünden;

⁶⁰ 4178, 4598 ve 4599 sayılı Kanun gereğince verilecek zam ve yardımları ihtiva etmiştir. 4599 sayılı *Fevkalâde Hallerin Devamı Müddetince Memur ve Müstahdemlere Yapılacak Yardım Hakkında Kanun*un ayrıntıları için Bk. TBMM, *Kanunlar Dergisi*, Dönem: 7, C 26, 21.06.1944, s.645-647; *Resmî Gazete*, Sayı: 5739, 24 Haziran 1944.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

1.062.068 lira olan 1944 yılının ödeneğinin %22,60'ından ve 1.063.804 lira olan 1945 yılı ödeneğinin %51,07'sinden de yararlanılamadığı belirlenmiştir. Bu rakamlardan; BTGM'ye ayrılan bütçenin tamamının kullanılmamasında savaş döneminin olağanüstü şartlarının etkili olduğu ileri sürülebilir.

SONUÇ

3530 sayılı Kanun gereğince 29 Haziran 1938'de Ankara'da Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak tesis edilen BTGM, Devlet bütçesinin yanı sıra belediye ve vilayet özel idarelerinden aldığı mali yardımlarla II. Dünya Savaşı Döneminde de faaliyetini sürdürmüştür. Ülkede ağır savaş şartlarının varlığını hissettirdiği bir süreçte beden eğitiminin gündemde kalmasında önemli bir fonksiyonu yerine getiren bu kuruluş, her yaştan insanın spora olan eğiliminin artırılması maksadıyla çaba sarf etmiş, akabinde çıkarılan bir yönetmelikle de dönemin sporcularının yerel hastane ve hükümet doktorlarına muayenelerinin yapılmasını sağlamıştır. Bu sayede Türk spor ve sporculuğunun teşvik edilip geliştirilmesine hizmet edildiği bilinen bir gerçek haline gelmiştir.

II. Dünya Savaşının ortaya koyduğu olumsuz şartlara rağmen beden eğitimi ve spora gereken özenin gösterildiğini, bu dönemde gerçekleştirilen faaliyetlerden anlıyoruz. Sporun toplumda hak ettiği değeri alması ve çalışmaların yürütülmesinde Sağlık, Milli Savunma ve Milli Eğitim Bakanlıklarıyla CHP teşkilatlarının BTGM'ye destek sağlaması etkili olmuştur. Bu çerçevede 3530 sayılı Kanunun 4. ve tüzüğünün de 9. maddelerinde yazılı hususları gerçekleştirmek üzere 12 yaşından askerlik sorumluluğunun bittiği 45 yaşına kadar her erkek ile 12-30 yaşları arasındaki her kadın birey, haftada yedi gün, dört saat spor yükümlülüğü kapsamına alınmıştır. Bu bağlamda resmi ve özel kuruluşlardan da çalışanlarının spor yapmasını temin edecek tedbirlere başvurmaları istenmiştir. Ülkenin dört bir köşesinde spor seferberliğinin başlatılmasıyla insanların gerekli beden hareketlerini yapabilecek, yetenekli, çevik, dayanıklı, hastalıktan âri bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Bu düzeye gelen kişilerin toplumda mücadele ruhunu elde ettiği anlayışının hâkim olması, kadın, erkek, çocuk, ihtiyar, bütün milletin olası bir savaşta ülkeyi savunmak için harekete geçmesini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle okul çağı ve dışındaki gençlerin dağlara çıkarılıp kamplara alınması ve izciliği benimsemeleri, bunları askerlik ve savaşa hazır hale getireceği fikrinin ortaya atılmasına yol açmıştır. Bu bağlamda yeni nesli, daha çocukken doğayla baş başa bırakıp savaşa alıştırmak öncelikli bir konu olarak görülmüştür.

II. Dünya Savaşının şartları zorladığı ve ekonomik krizin zirveye ulaştığı bir süreçte BTGM yatırımlarının mali desteğe ihtiyaç duyması, bu kuruma çeşitli kalemlerden ödenekler tahsis edilmesinin önünü açmıştır. Müessese çalışanlarının başta maaş ve ücretler olmak üzere çeşitli yolluk, tedavi, kongre katılım, eğitim, spor faaliyetlerine yardım, yayın, abone ve çeviri masrafları için ödenekler ayrılmıştır. Bu ödeneklerin önemli bir miktarı yıl içerisinde yapılan yatırımlara harcanırken kalanı da savaş dönemi şartları nedeniyle ihtiyatla kullanılmamıştır.

Sonuç itibariyle II. Dünya Savaşı Döneminde BTGM'nin Türk sporunun geliştirilmesine yönelik yaptığı faaliyetler ilerleyen süreçte semerelerini vererek bir yandan ulusal ve uluslararası müsabakalarda başarılar kazanılıp dereceler alınmasını sağlarken, öbür yandan sağlam kafa sağlam vücutta bulunur anlayışının Türk toplumunda yerleşmesini temin etmiştir. Bu anlayışın spor ve sporculuğu teşvik edip bunlara değer veren bireylerin sayısında bir artış meydana getirmesi, beden ve ruh sağlığı bakımından dengeli insanların ülkeye kazandırılmasının da önünü açmıştır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

I. ARŞİV BELGELERİ

Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 85-94-17, Tarih: 12.11.1938.
BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-37-14, Tarih: 28.01.1939.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 86-17-9, Tarih: 27.02.1939.
BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-38-3, Tarih: 05.05.1939.
BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 5-22-2, Tarih: 06.01.1940.
BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 1110-56-1, Tarih: 24.02.1940.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 90-34-18, Tarih: 03.04.1940.
BCA, Yer Bilgisi: 300-10-0-0/ 145-39-1, Tarih: 30.04.1940.
BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 1110-54-1, Tarih: 13.06.1940.
BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-39-11, Tarih: 09.12.1940.
BCA, Yer Bilgisi: 30-10-0-0/ 145-40-2, Tarih: 15.02.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 94-14-17, Tarih: 25.02.1941.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi
Genel Müdürlüğü (1939-1945)

BCA, Yer Bilgisi: 490-1-0-0/ 1110-53-1, Tarih: 31.05.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 95-53-19, Tarih: 20.06.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-11-1-0/ 147-16-9, Tarih: 25.06.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-72-19, Tarih: 14.08.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-78-4, Tarih: 03.09.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-81-5, Tarih: 17.09.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 96-86-3, Tarih: 08.10.1941.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 98-27-9, Tarih: 07.04.1942.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 98-35-4, Tarih: 25.04.1942.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 100-109-2, Tarih: 01.01.1943.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 102-64-9, Tarih: 08.09.1943.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 102-64-10, Tarih: 08.09.1943.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 107-109-2, Tarih: 02.04.1945.
BCA, Yer Bilgisi: 30-18-1-2/ 108-43-8, Tarih: 05.07.1945.

II. RESMÎ YAYINLAR

A. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, Zabıt Ceridesi ve Tutanak Dergisi

TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 3, C 6, 24.05.1928.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 3, C 8, 21.06.1930.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 3, C 8, 08.06.1930.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 5, C 17, 08.02.1937.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 5, C 18, 29.06.1938.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 20, 30.05.1939.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 21, 01.06.1940.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 22, 30.05.1941.
TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 23, 28.01.1942.

- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 23, 06.04.1942.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 23, 29.05.1942.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 24, 13.11.1942.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 6, C 24, 13.01.1943.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 25, 07.05.1943.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 26, 05.05.1944.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 26, 21.06.1944.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 27, 01.12.1944.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 27, 30.05.1945.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 27, 27.06.1945.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 28, 26.11.1945.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 7, C 28, 26.12.1945.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, C 29, 14.04.1947.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, C 30, 30.04.1948.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, C 32, 25.11.1949.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 8, C 32, 11.02.1950.
- TBMM, Kanunlar Dergisi, Dönem: 9, C 33, 16.02.1951.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Toplantı: F, C 2, 22.05.1939, s.45.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, Toplantı: Fevkalade, C 2, 21. Birleşim, 30.05.1939.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1939 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: Fevkalade, C 2, 30.05.1939, S. Sayısı: 69.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, “01.06.1939’dan 01.03.1940’a Kadar İcra Vekilleri Heyeti Kararıyla Tatbik Edilmiş Olan Kadroların Müfredatını Gösteren Cetvel”, Dönem: 6, Toplantı: 1, C 11, 27.05.1940.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, Toplantı: 1, C 12, 61. Birleşim, 01.06.1940.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1940 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 1, C 12, 01.06.1940, S. Sayısı: 184.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

- TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 60. Birleşim, 30.05.1941.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1941 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 30.05.1941, S. Sayısı: 201.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Toplantı: 2, C 18, 26.06.1941.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 25.05.1942.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 66. Birleşim, 29.05.1942.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1942 Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Bütçesi, Dönem: 6, Toplantı: 3, C 25, 29.05.1942, S. Sayısı: 170.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1943 Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Bütçesi, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 05 05.1943, S. Sayısı: 25.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 20. Birleşim, 07.05.1943.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1943 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 24.05.1943, S. Sayısı: 47, TBMM Matbaası, Ankara 1943.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: Fevkalade, C 2, 24.05.1943.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Dönem: 7 Toplantı: 1, C 10, 52. Birleşim, 05.05.1944.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1944 Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Bütçesi, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 05.05.1944, S. Sayısı: 104.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, 1944 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 22.05.1944, S. Sayısı: 120, TBMM Matbaası, Ankara 1944.
- TBMM, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: 1, C 10, 22.05.1944.
- TBMM, Tutanak Dergisi, 1945 Yılı Yedi Aylık Gider Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: 2, C 17, 21.05.1945.
- TBMM, Tutanak Dergisi, Dönem: 7, Toplantı: 2, C 17, 66. Birleşim, 30.05.1945.

TBMM, Tutanak Dergisi, 1945 Yılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Yedi Aylık Bütçesi, Dönem: 7, Toplantı: 2, C 17, 30.05.1945, S. Sayısı: 105.

TBMM, Tutanak Dergisi, 1946 Yılı Gider Bütçeleri, Dönem: 7, Toplantı: 3, C 20, 17.12.1945.

B. Resmi Gazete

Resmi Gazete, Sayı: 900, 28 Mayıs 1928.

Resmi Gazete, Sayı: 1517, 11 Haziran 1930.

Resmi Gazete, Sayı: 1533, 30 Haziran 1930.

Resmi Gazete, Sayı: 3537, 18 Şubat 1937.

Resmi Gazete, Sayı: 3961, 16 Temmuz 1938.

Resmi Gazete, Sayı: 4222, 2 Haziran 1939.

Resmi Gazete, Sayı: 4538, 6 Haziran 1940.

Resmi Gazete, Sayı: 4825, 4 Haziran 1941.

Resmi Gazete, Sayı: 5020, 30 Ocak 1942.

Resmi Gazete, Sayı: 5080, 10 Nisan 1942.

Resmi Gazete, Sayı: 5122, 3 Haziran 1942.

Resmi Gazete, Sayı: 5258, 16 Kasım 1942.

Resmi Gazete, Sayı: 5308, 19 Ocak 1943.

Resmi Gazete, Sayı: 5403, 13 Mayıs 1943.

Resmi Gazete, Sayı: 5703, 11 Mayıs 1944.

Resmi Gazete, Sayı: 5739, 24 Haziran 1944.

Resmi Gazete, Sayı: 5873, 7 Aralık 1944.

Resmi Gazete, Sayı: 6021, 2 Haziran 1945.

Resmi Gazete, Sayı: 6051, 7 Temmuz 1945.

Resmi Gazete, Sayı: 6169, 1 Aralık 1945.

Resmi Gazete, Sayı: 6193, 29 Aralık 1945.

Resmi Gazete, Sayı: 6590, 24 Nisan 1947.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

Resmi Gazete, Sayı: 6901, 8 Mayıs 1948.

Resmi Gazete, Sayı: 7369, 2 Aralık 1949.

Resmi Gazete, Sayı: 7434, 16 Şubat 1950.

Resmi Gazete, Sayı: 7740, 21 Şubat 1951.

III. SÜRELİ YAYINLAR

A. Dergiler

Cumhuriyet İzcileri Spor ve Gençlik Mecmuası (1939-1940)

SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (2020)

Tam Spor (1949)

Türkiye Spor Ansiklopedisi (1942-1943)

Türk Spor Kurumu Dergisi (1936)

Ülkü (1940)

B. Gazeteler

Açık Söz (10 Ağustos 1936)

Akşam (30 Haziran 1938)

Doğu (9 Aralık 1937)

Haber (17 Şubat 1936)

Hakkın Sesi (18-19 Şubat 1936)

Halkın Sesi (11 Ağustos 1936)

Kurun (19 Şubat 1936)

Son Posta (19 Şubat 1936)

IV. KİTAPLAR

Atatürk, M. K. (2010). *Medeni Bilgiler*. Toplumsal Dönüşüm.

BTGM, (1942). *Boks*, Ulusal Matbaa.

BTGM, (1940). *Jimnastik Salonları Tesis ve Teçhizi İçin Rehber*.

- Demir, H. (2006). *Türk Spor Teşkilatı (Tarihsel Gelişim, Kapsam ve Bir Araştırma)*, Çizgi.
- Granda, C. (2010). *Atatürk'ün Uşağının Gizli Defteri*. Kentkitap.
- İnan, A. (2010). *Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, A. Sevim vd. (Ed.). Atatürk Araştırma Merkezi.
- İnan, A. (1981). *Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*. Kültür Bakanlığı.
- Kafesoğlu, İ. (1998). *Türk Milli Kültürü*. Ötüken.
- Öğel, B. (1984). *İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi*. Türk Tarih Kurumu.
- Rasonryı, L. (1993). *Tarihte Türklük*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- San, H. (1988). *Olimpiyatlarda Türk Sporcuları*. Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik.
- Tayga, Y. (1990). *Türk Spor Tarihine Genel Bakış*. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
- Yıldız, D. (1979). *Türk Spor Tarihi*. Eko Matbaası.
- Yurtoğlu, N. (2020) Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Spor Politikası (1922-1938). İ.Y. Gök, F. Dayı (Ed.), *Sporda Finansal, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar* içinde (s.1-44). Nobel Bilimsel Eserler.

V. MAKALELER

- Ataş, M. (1936). Kış olimpiyatları faciası. *Hakkın Sesi*, 18 Şubat, No: 558.
- Ataş, M. (1936). Olimpiyattan sonra bu faciaya asla tahammülümüz yoktur. *Hakkın Sesi*, 19 Şubat, No: 559.
- Atçıl, A. (1942). Atçılık: 1943 yarışları başlıyor. *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, 31 Mart, (3),13-14.
- Ayerdem, A. H. (1992). Sporun ehemmiyeti. *Türk Spor Kurumu Dergisi (1936-1938) Seçilmiş Spor Makaleleri*, S. Karaküçük (Ed.), 2-6.
- Aydın Hadiseleri: Milli Şef ve gençlik terbiyesi. (1940). *Ülkü*, 16(92), 180.
- Baba, N. (1940). Bir beden terbiyesi enstitüsü esasları. *Ülkü*, 16(92), 123.
- Başvekilimizin Değerli Nutku. (1941). *Cumhuriyet İzcileri Spor ve Gençlik Mecmuası*, 2 (18), 1.

II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Sporunun Önemli Bir Kuruluşu: Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (1939-1945)

- Cihanoğlu, S. S. (1943). Avcılık. *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, 1(4), 7-8.
- Çağlar, B. K. (1936). Memlekette spor. *Türk Spor Kurumu Dergisi*, 1(6), 2.
- Daver, A. (1936). Menfi propaganda. *Haber*, 17 Şubat, No: 1478.
- Erzurum'da Dağ Sporları. *Doğu*, 9 Aralık 1937, No: 5.
- Gezgin, S. (1936). Bayrağımızın suçu ne. *Kurun*, 19 Şubat, No: 6505/445.
- İstiyoruz: Artık bu züppelikten vazgeçelim. *Son Posta*, 19 Şubat 1936, No: 1994.
- Şinofoğlu, T. (2020). Türkiye'nin erken olimpiik serüveni ve Ay-Yıldız'ın olimpiyat oyunlarında ilk resmi temsili (1896-1921). *Ankara Üniversitesi SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18 (Özel), 21-55.
- Üstüntaş, R. (1943). Eskrimciliğimiz. *Türkiye Spor Ansiklopedisi*, 1(3), 15.
- Tan, E. (1992). Futbolun tarihine dair: 2000 yıl evvel futbol. *Türk Spor Kurumu Dergisi (1936-1938) Seçilmiş Spor Makaleleri*, S. Karaküçük (Ed.), 140-141.
- Tanrıkut, H. (1939). Sporunun psikolojisi. *Cumhuriyet İzcileri Spor ve Gençlik Mecmuası*, 1(3), 10.
- Temuçin, Ş. (1940). Spor terbiyesi. *Cumhuriyet İzcileri Spor ve Gençlik Mecmuası*, 1(7), 3.

VI. TEZLER

- Güngör, B. (2009). *Berlin Olimpiyatları Ekseninde Basında Türk Sporunu (1936-1938)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Türkmen, M. (2012). *Siyasal Toplumsallaşma Aracı Olarak Beden Eğitimi ve Spor; İşçi Sporları ve Türkiye'deki Etkileri (1923-1938)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

VII. ANSİKLOPEDİLER

- 1936 Berlin Olimpiyatında Türk Sporcuları. (1983). *Spor Ansiklopedisi: Olimpiyatlar içinde*, Cilt. 3, s. 965). *Spor Ansiklopedisi*.

Tanzimat'tan Cumhuriyete Spor. (1985). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 6, s.1474-1518). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi.

VIII. DİJİTAL KAYNAKLAR

Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (n.d.). *Tarihçe*. <https://shgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/112/105/Tarihce>, Erişim tarihi: 12.09.2020.

Tarih Bilimi, (n.d.). *Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü*. <https://www.tarhibilimi.gen.tr/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/>, Erişim tarihi: 12.09.2020.